

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 17 – 2/2010.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_10/grahn_2_10.pdf]

SEMINAARIRAPORTIT

TEEMANA KULTTUURIPERINTÖ

*Etsi kuvasta kulttuuriperintö. Kulttuurin, politiikan ja identiteettien risteyksessä
VI Kansatieteen päivät Turussa 19.–20.3.2010*

Maarit Grahn

Turussa järjestettiin 19.–20.3.2010 järjestyksessään 6. Kansatieteen päivät, jotka koskivat paikalle noin 100 osanottajaa. Kansatieteen päivien teemana oli tällä kertaa kulttuuriperintö ja siihen liittyvät kysymykset. Teemaa lähestyttiin moninaisista näkökulmista, niin tieteellisten puheenvuorojen kuin käytännön esimerkkien kautta. Puheenvuoroja päivien aikana kuultiin noin 30, minkä lisäksi toisen seminaaripäivän päätteeksi oli järjestetty paneelikeskustelu. Alateemoja käsitteleviä työryhmiä oli kaikkiaan viisi. Työryhmissä keskusteltiin muun muassa kulttuuriperinnön määrittelyyn, säilyttämiseen ja suojeluun liittyvistä kysymyksistä. Keskustelua käytiin myös kulttuuriperinnön hyödyntämisestä ja tuotteistamisesta, kulttuuriperinnön välittämisestä ja kulttuuristen representaatioiden tuottamisesta sekä muuttuvasta kulttuuriperinnöstä.

PUHEENVUOROJA KULTTUURIPERINNÖN ÄÄRELLÄ

Aurajoen varrella sijaitseva *Arken* loi mitä parhaimmat puitteet ensimmäiselle seminaaripäivälle. 2000-luvun alkupuolella Åbo Akademin humanistisen tiedekunnan tarpeisiin peruskorjattu vanha rautatehtaan korttelikonaisuus on loistava esimerkki siitä, miten kulttuuriperintöä voidaan säilyttää mutta samalla myös käyttää nykyajan lähtökohdista. Arkenin uudisrakennukset yhdistyvät onnistuneella tavalla peruskorjattuun tehdasmiljööseen. Erityisesti mieleeni jäi tehdaskorttelin keskellä sijaitseva auditoriorakennus eli Masuuni, joka toimii korttelin sydämenä. Rakennuksen valoisan sisääntuloaulan julkisivu on lasia, mutta aulan sisäseininä toimivat

viereisten vanhojen rakennusten ulkoseinät. Rakennuksen keskellä sijaitseva, muodoltaan hieman masuunia muistuttava auditorio toimi avaus- ja pääpuheenvuorojen esityspaikkana.

Seminaarin pääpuhujat lähestyivät päivien teemaa monipuolisesti kukin hieman erilaisesta näkökulmasta. Puheenvuorot toimivat hyvänä pohjustuksena työryhmien keskusteluille. Professori Ullrich Kockel (Ulsterin yliopisto) käsitteli puheenvuorossaan eurooppalaista etnologiaa ja sen tulevaisuuden mahdollisuuksia. Kockelin mukaan suhde kotipaikkaan ja paikalliseen kulttuuriin on edelleen ihmisille tärkeätä globalisoitumisesta huolimatta. Paikkaan kiinnittyvän tutkimuksen tulisi kuitenkin olla vertailevaa, erilaiset kulttuurien väliset kohtaamiset ja konfliktit huomioivaa. Kockel peräänkuulutti erityisesti vuorovaikutteisuutta ja tieteidenvälisyyttä etnologiseen tutkimukseen.

Professori Kristin Kuutma (Tarton yliopisto) tarkasteli Viron kaakkoisosassa elävien setujen esimerkin valossa, miten aineeton kulttuuriperintö toimii politiikan ja vallankäytön välineenä. Setujen aineettoman kulttuuriperinnön, kuten kielen, perinteiden ja leelo-laulutraditioiden, omistusoikeudesta on kiistelty pitkään, ja kulttuuriperintö on ollut keskeisessä asemassa setujen asemaa ja oikeuksia käsittelevissä kiistoissa. Vuonna 2002 setukaiset julistautuivat itsenäiseksi kansaksi, ja vuonna 2004 he alkoivat käyttää omaa lippua. Asemansa ja oikeuksiensa parantamiseksi setukaiset käyttävät tietoisesti hyväkseen omaa kulttuuriperintöään.

Dosentti Katriina Siivonen (Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto) käsitteli kulttuuria laajempänä kokonaisuutena ja kulttuuriperintöä kulttuurin symbolisena osana. Siivosen mukaan kulttuuri ei ole selkeärajaista ja homogeenista vaan muuttuva, globaali ja vuorovaikutteinen prosessi. Kulttuuriperinnöstä on puolestaan tullut kulttuuripolitiikan keskeinen käsite, jota ei kyseenalaisteta ja johon liittyy paljon institutionaalista valtaa. Siivonen käytti esimerkkinä Lounais-Suomen saariston aluekehitystyötä, johon osallistuvat organisaatiot näkevät alueen usein nostalgisena paikkana. Aluekehitystyön lähtökohdat saattavat kuitenkin aiheuttaa jännitteitä suhteessa ihmisten arkielämän kulttuuriin. Perinteiset elinkeinot, kuten kalastus, eivät kuitenkaan enää entiseen tapaan elätä saariston ihmisiä.

SYMBOLISISTA KYSYMYKSISTÄ MUSEOAMMATTILAISTEN MUUTTUVAAN ROOLIIN

Ensimmäisen päivän yhtenä alateemana oli 'Mitä on kulttuuriperintö? Kuka sitä määrittää?'. Työryhmän puheenvuorot tarttuivat aiheeseen hyvin erilaisissa konteksteissa. Jo nämä kolme puheenvuoroa osoittivat, miten kulttuuriperinnön määrittelytilanteet varioituvat paikallisesti ja ajallisesti ja miten kulttuuriperinnön määrittelyyn liittyy usein myös kiistoja ja neuvottelutilanteita. Karri Kiiskinen (Turun yliopisto) vei kuulijat Puolan ja Ukrainan raja-alueelle. Kiiskinen tarkasteli kulttuuriperinnön roolia ja symbolista merkitystä valtionrajan määrittelyssä ja sitä, millaisia ristiriitoja paikallistasolla syntyy, kun rajan määrittelyssä käytetään perusteluina yli-paikallisia kulttuuriperintödiskursseja eikä paikallisyhteisöjen näkökulmaa.

Isto Huvila (Uppsalan yliopisto) puolestaan käsitteli kulttuuriperintöammattilaisten muuttuvaa ammattiroolia digitalisoituvissa ja osallistavissa ympäristöissä. Perinteisesti esimerkiksi arkistojen, kirjastojen ja museoiden ammattilaisten rooli on ollut vahva kulttuuriperinnön määrittelyssä, arvottamisessa ja käyttöön liittyvissä kysymyksissä. Viime vuosina tapahtunut nopea digitalisoituminen on muuttamassa tilannetta, samalla kun kulttuuriperintönäkökulma on muuttunut leveämmäksi ja kompleksisemmäksi kuin aikaisemmin. Vuorovaikutteisten ja yleisöä osallistavien työskentelytapojen seurauksena kulttuuriperintöammattilaisten rooli on muuttumassa auktoriteetista ja kontrolloijasta enemmän ohjaajan kaltaiseksi.

Johanna Björkholm (Åbo Akademi) tarkasteli aineetonta kulttuuriperintöä ja siihen liittyviä valintoja, tulkintoja ja arvottamista käyttäen esimerkkinä Suomen ruotsinkielisten seutujen kansanmusiikkia. Björkholmin mukaan tietyt kansanmusiikin osa-alueet valikoituvat, nousevat esiin merkityksellisinä ja muokkautuvat yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevien ideologioiden mukaisesti. Tämä merkityksellistäminen tapahtuu Björkholmin mukaan performatiivisissa prosesseissa.

MUSIIKKIKASVATUKSESTA KYLÄMATKAILUUN JA BRANDIN RAKENTAMISEEN

Toinen seminaaripäivä järjestettiin Turun yliopistolla Fennicumin tiloissa. Oman työryhmäni alateemana oli 'Kulttuuriperinnön hyödyntäminen ja tuotteistaminen'. Työryhmän alustukset lähestyivät teemaa sekä taloudellisista että kulttuurista lähtökohdista.

Omassa puheenvuorossani tarkastelin, miten yksityinen yritys, A. Ahlström Osa-KEYHTIÖ, on tietoisesti ylläpitänyt, rakentanut ja käyttänyt kulttuuriperintöään sekä yhtiön sisäisessä ja ulkoisessa toiminnassa. Samalla kun yhtiön historiaan kiinteästi liittyvä Noormarkun ruukki on perheyhtiölle ja suvulle symbolisesti arvokas, yhtiö on ryhtynyt hyödyntämään ruukin kulttuuriperintöä myös taloudellisena resurssina. Kulttuuriperintöprosessissa hyödynnetään perheyhtiön historiaa sekä kulttuuriperinnön statusarvoa.

Pirkko Martti (Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos) käsitteli kulttuuriperinnön välittymistä musiikkikasvatuksessa. Esimerkkinä Martti käytti kanteleen modernisaatiota 2000-luvulla. Kanteleen rakenteelliset ja soinnilliset uudistukset sekä sähköistyminen ovat olleet luomassa kanteleelle aivan uudenlaista imagoa. Vahva markkinointi ja medianäkyvyys ovat osaltaan myötävaikuttaneet kanteleensoiton suosion kasvuun koulujen ja musiikkioppilaitosten musiikinopetuksessa. Kanteleensoitossa tapahtuneet muutokset ovat hyvä esimerkki siitä, miten kulttuuriperintöä on mahdollista säilyttää osana elämäntapoja ilman muutosta. 1950-luvulla lähes häviämässä ollut kanteleensoitto on 2000-luvulla kokenut modernisoitumisen myötä uudenlaisen tuleminen.

Sirpa Sulopuiston (Itä-Suomen yliopisto) esitys keskittyi tarkastelemaan kylämatkailun kehittämistä ja sitä, miten kulttuuriperintö näyttäytyy kolmen pohjoiskarjalaisen kylän, Kolin, Vuonilahden ja Möhkön, matkailutuotteissa ja millaisia

tuotekehitysprosesseja on paikallisten teatteriproduktioiden taustalla. Näillä kolmella kylällä on jokaisella omanlaisensa historia: Unescon maailmanperintöluetteloon pyrkivä Koli on kohteista tunnetuin, ja sillä on kansallismaiseman status. Kolia vastapäätä sijaitseva Vuonislahden kylä on kehittänyt matkailuaan hyödyntämällä kirjailija Heikki Turusen kuvailemia Simpauttajan maisemia. Möhkössä matkailun kehittäminen puolestaan perustuu teollisuushistoriaan ja vanhan ruukin ympärille syntyneeseen museotoimintaan.

Työryhmän viimeisessä esityksessä Emma Susi (Turun yliopisto) tarkasteli taidekäsitteellisen tuoteistamisen prosesseja käyttäen esimerkkinä satakuntalaista *JUUREVA* -taidekäsitteellistä, joka toteutettiin vuonna 2009 SatakuntaMallisto -taidekäsitteellisen tuotekehityshankkeen tuella. Mukana mallistoa toteuttamassa oli yhdeksän maakunnan käsi- ja taideteollisuusalan ammattilaista. Susi esitteli erityisesti mallistoa tukevaa kokonaiskonseptia, johon liittyvät malliston brandin rakentaminen, näyttelykonsepti sekä malliston tarinallistaminen. Satakuntalaista kulttuuriperintöä käytetään tuotemalliston aineettomana resurssina.

JATKOA KESKUSTELUILLE?

Turussa järjestetty seminaari osoitti, että tällaiselle sekä alan ammattilaisia, tutkijoita että jatko-opiskelijoita yhteen kokoavalle tapahtumalle oli selvä tilaus. Kulttuuriperintö on hyvin moniulotteinen ilmiö, ja jo tämän seminaarin perusteella oli todettavissa, että kulttuuriperintöprosesseihin liittyviä kysymyksiä pohditaan monilla eri kentillä. Professori Kockelin peräänkuuluttama monitieteisyys oli mielestäni hyvin läsnä päivien aikana kuulluissa puheenvuoroissa. Jatko-opiskelijalle seminaari antoi jälleen kerran uusia näkökulmia ja runsaasti pohdittavaa. Turun 6. Kansatieteen päivillä kulttuuriperintöprosessien pohjalta on suunnitteilla myös artikkelikokoelma. Jään mielenkiinnolla odottelemaan tätä julkaisua, sillä tähän mennessä Suomessa on julkaistu melko niukasti kulttuuriperintökysymyksiä käsittelevää kirjallisuutta.

Filosofian maisteri Maarit Grahn valmistelee väitöskirjaansa Turun yliopistossa kulttuuriperinnön tutkimuksen oppiaineeseen.